

Tillitens blindsoner

Dag Wollebæk

Forsker I

Institutt for samfunnsforskning

På Økernsenteret i Oslo er vinduene lyst opp, slik at de staver order TILLIT. Kunstneren bak prosjektet forklarer: «Tillit er selve basen i et demokratisk samfunn. I den norske kulturen er graden av TILLIT ekstremt høy, spesielt om man sammenligner Norge med andre land.» (ØkernLøren.no, 2023).

Kunstprosjektet illustrerer hvordan tillit de senere årene har blitt en sentral del av vår selvforståelse som nasjon. Høy tillit blir sett på som en grunnpilar i en vellykket, norsk samfunnsmodell. Det gjør oss mer samarbeidsorienterte, lykkelige og effektive og vi må forvalte den like godt som Oljefondet (f.eks. Sjøstad, 2022). Selv har jeg gjennom mange års forskning på tillit bidratt til å spre dette «tillitsevangeliet» (Wollebæk & Seggaard, 2011).

Denne kommentaren er ikke noe nytt tilskudd til et slikt evangelium. Derimot undersøker den tillitens mindre belyste skyggesider. Dels er den også en kritikk av min egen formidling av tillit i Norge og en beretning om mitt møte med egne blindsoner.

Tilliten mellom mennesker i Norge *er* en viktig ressurs, med hensyn til samarbeid, livskvalitet og mye mer. Man skal være nokså vrangvillig for å finne noe særlig negativt ved dette. Det er imidlertid ikke bare tilliten mellom folk som er høy i Norge. Det gjelder også institusjoner med makt og fremst blant disse er politiet.

Den høye tilliten til politiet blir også ofte løftet fram som et positivt særtrekk ved Norge—for legitimitet, lovlidighet og samarbeid mellom borgere (Thomassen, 2017). I European Social Survey fra 2021 oppgir 79% av nordmenn høy eller svært høy tillit (7-10 på en skala fra 0-10). Kun i Finland er nivået høyere (ESS, 2020). Mens ganske mange forholder seg skeptisk til den politiske makten, er det ikke slik for ordensmakten. Gjennomsnittet for politikere og politiske partier er nær midtpunktet for skalaen som går fra 0-10 (5.6). Politiets skår er 7.7.

Høy tillit kan være en styrke for demokratiet, slik kunstneren bak Økern-prosjektet korrekt framhever, men det kan også være en akilleshæl. I denne teksten vil jeg argumentere for at den høye tilliten til politiet har et annet og dystre aspekt, som sjeldnere blir problematisert. Den er etter min vurdering en del av årsaken til at uhjemlet tvangsmiddelbruk, rolleblanding og samrøre mellom private og offentlige interesser på rusfeltet kunne oppstå og vedvare over lang tid. Tilliten har skapt et handlingsrom—en *blindson*e—som har skjermet mot offentlig oppmerksomhet og inngripen.

Med støtte i statsviteren Pippa Norris, argumenterer jeg for at vi bør snakke *mindre* om tillit i Norge og mer om å *fortjene tillit* (Norris, 2022). Tillit er en feilkilde i vurdering av prestasjoner og situasjoner. Det har særlige negative konsekvenser når man har høy tillit til de som utøver makt og lav tillit til de som utsettes for makt. Jeg reiser også spørsmålet om måten vi forholder oss til tillit i Norge er til hinder for tilstrekkelige oppgjør ved systemsvikt. Strategier fra politisk hold om skjerming tilliten til politiet, framfor å ta grep for å heve politiets faktiske tillitsverdighet, vil forsterke snarere enn løse problemer.

Pippa Norris perspektiv: Tillit og prestasjon

I hovedstrømmen i tillitslitteraturen gis tillit oftest en positiv normativ valør. Pippa Norris har lenge vært en motstemme mot dette synet. Hun har reist spørsmålet om lavere tillit under visse omstendigheter kan være gunstig for demokratiet. Det *kan* være uttrykk for en desillusjonert, kynisk holdning. Men det kan *også* gjenspeile en ønskelig, mer kritisk innstilling, om institusjoner faktisk ikke lever opp til demokratiske idealer, samt ønsker om å forbedre og reformere disse (Norris, 1999).

I boken «In Praise of Skepticism: Trust but Verify» viser Norris til at forskningen på tillit har romantisert dens betydning i demokratiet og ignorert dens bakside (Norris, 2022). Det normative målet bør ikke være å maksimere nivåer for tillit, men en så korrekt som mulig vurdering av institusjoners reelle tillitsverdighet (deres kompetanse, integritet og uavhengighet/velvilje).

Figuren viser et enkelt skjema over forholdet mellom borgernes tillit og institusjoners prestasjoner. Det ideelle er å være i boksen oppe til høyre, der borgerne har betinget høy tillit til institusjoner som fortjener det. Man forholder seg da til maktinstitusjoner med sunn skepsis. Manglende samsvar mellom tillit og prestasjon er problematisk, *i begge retninger*:

enten man er *kynisk* og har for lav tillit til objekter som fortjener det (oppe til venstre), eller *godtroende* og har for høy tillit til objekter som ikke fortjener det (nede til høyre).

		Befolkningens vurdering av institusjoners tillitsverdighet	
		Negativ	Positiv
Institusjoners prestasjon	Positiv	Kynisk mistillit	Skeptisk tillit
	Negativ	Skeptisk mistillit	Godtroende tillit

Figur 1. Typologi over forholdet mellom tillit og prestasjon. Basert på: Norris (2022, s. 7).

Kynisk mistillit er det vi er vant til å bekymre oss for—når vi ser bedrag og maktmisbruk overalt, avstår fra å engasjere oss fordi vi tenker det ikke nytter, og blir forledet til å se konspirasjoner overalt. Men også godtroende tillit har en kostnad. En handling fra noen man har høy tillit til blir vurdert mer positivt enn samme handling fra noen man mistror. Da kan man bli ukritisk og uoppmerksom på feil og mangler.

Full oversikt over andres intensjoner og evner i enhver situasjon er umulig. Tillit er derfor en nødvendig mekanisme for å håndtere kompleksitet, som tjener oss godt i mange sammenhenger. Imidlertid er ikke vurdering av tillitsverdighet et fullt ut rasjonelt produkt av prestasjoners kvalitet: Den påvirkes av overføring av kulturelle verdier så vel som psykologiske faktorer. Det er derfor også en *fare* ved tillit; den er en feilkilde i vurderingen av prestasjon. Norris advarer derfor mot en kulturelt fundert tendens til å blindt stole på autoritetsfigurer.

Hun løfter fram *skeptisisme* som normativt ideal. Skeptikere bruker oppdatert informasjon for å vurdere aktørers prestasjoner. Dette innbefatter deres tidligere rykte, kompetanse, integritet, upartiskhet og styrken til de institusjonelle mekanismer som skal beskytte samfunnet mot feil.

Implikasjonene av Norris' perspektiv er dermed følgende: Om vurderingen av institusjoners prestasjon er mer negativ enn det er grunnlag for, er økt tillit ønskelig. Men hvis vurderingen er mer positiv enn prestasjonen tilsier, er nedjustert tillit gunstig for demokratiet.

I «rett» kvadrant?

I Norris' brede kryssnasjonale analyse havner Skandinavia i «rett» kvadrant. Vi vurderer institusjoner mer kritisk enn i en del autoritære regimer, men tilliten er likevel rimelig høy. Samtidig tyder «objektive» indikatorer, som Verdensbankens Good Governance Index (WGI), på at vurderingen langt på vei er fortjent. Sjenerøse velferdsordninger og lavt konfliktnivå er viktige forklaringer på høy tillit til institusjoner i våre land (Listhaug & Jakobsen, 2017).

Som et overordnet bilde er ikke denne fremstillingen uriktig. Men forteller den hele historien? Kan Norris' teoretiske resonnering om godtroende tillit også kan ha gyldighet for deler av det norske samfunnet?

For det første er det en faglig debatt om objektiviteten til datakilder som WGI. Selv tilsynelatende helt objektive indikatorer i slike indekser har innslag av subjektive vurderinger (Knutsen et al., 2023). Slike indikatorer forutsetter også at regelbrudd fra myndighetsinstitusjoner blir fanget opp og dokumentert. Det vet vi ikke er tilfelle; kritikkverdige forhold i norsk politi gikk under radaren til offentligheten i flere tiår. Videre inngår eksperters vurderinger, som kan være påvirket av ulike motiver og feilkilder, samt befolkningsundersøkelser. Folks vurderinger vil ofte være korrelert med tillit; for eksempel vil individer med høy tillit gjerne svare at det er lite korrupsjon i samfunnet. «Ekspertene» på mulig maktmisbruk fra politiet, de som har vært i politiets søkelys, er et mindretall i befolkningen og de svarer sjeldnere på undersøkelser. Undersøkelsene kan dermed hovedsakelig bli et uttrykk for vurderingene til en tilfreds majoritet, som sjelden er på mottakerenden av politiets maktbruk.

For det andre er det, som nevnt innledningsvis, variasjon i tilliten til ulike institusjoner i Norge. Mens man tilnærmer seg politiske aktører med en viss skepsis, har det overveldende flertallet høy eller svært høy tillit til politiet. Det er altså mulig at nordmenn er i riktig kvadrant og forholder seg med sunn skepsis til politikere, samtidig som vi havner i boksen nede til høyre når det gjelder politiet. Det er derfor behov for en mer nyansert analyse av ulike felt og aktører.

I en blindsoner: Politiets rolle på rusfeltet

Tillit skaper en blindsoner når vi vurderer et objekt som så tillitverdig at vi ikke klarer å se for oss at den kan gjøre noe galt. *Risikoen* for blindsoner øker når objektet står i konflikt med et annet objekt, som man vurderer som lite tillitverdig. Da er den kognitive skjevheten i vurderingen av handlinger særlig sterk. Blindsonen kan *forsterkes* om tillitssubjektet har en egeninteresse i å se en annen vei, som ved at én part beskytter mot en oppfattet trussel fra den andre. *Konsekvensene* av blindsoner er særlig store når aktøren man har høy tillit til har makt over den man har lav tillit til.

På rusfeltet har mange faktorer bidratt til å skape en slik blindsoner: Oppfatningen av narkotika som et samfunnsproblem har vært så unison, og den moralske fordømmelsen av brukerne så sterk, at få har stilt spørsmål ved bruken av drastiske virkemidler til å bekjempe det (Christie & Bruun, 1985). Medie-Norge har gjennomgående hatt et vennskapelig og ukritisk forhold til «narkotikapolitiet» (Ellefsen, 2022). De færreste har førstehåndskunnskap om politiets tvangsmiddelbruk og baserer følgelig mye av tillitsvurderingen på kulturelt nedarvede og psykologisk betingede heuristikker. Rusmiddelbrukenes perspektiv har vært bortimot fraværende i den brede offentligheten, blant annet fordi det å ytre seg medfører risiko for straffeforfølgelse, stigma og konsekvenser i privatlivet.

I denne blindsonen har politisk aktivisme under dekke av politiautoritet og lovstridig tvangsbruk kunnet pågå uhindret, uten reaksjoner eller konsekvenser. Det første er grundig dokumentert av Rollesforståelsesutvalget (heretter RFU) (Magnussen et al., 2022). Når NNPF selv aktivt bidro til forvirringen gjennom navnevalg og formidling av politisk budskap i uniform, er det kanskje forståelig at det brede lag av befolkningen heller ikke forsto at de var en politisk interesseorganisasjon og ikke et eget «narkotikapoliti» (som aldri har eksistert i Norge).

Når det gjelder ulovlige tvangsmidler, er det mer underlig at ikke flere reagerte tidligere på en maktbruk som har vært lovstridig og helt åpenlys.

Riksadvokaten dokumenterte at politiet i mange tilfeller har brutt loven i små narkotikasaker (Riksadvokaten, 2022). For bruk av ulovlige rusmidler er det etablerte straffenivået påtaleunntatelse eller bøter, på nivå med mindre alvorlige trafikklovbrudd (Riksadvokaten, 2021, s. 5). Likevel har politiet brukt svært inngripende tvangsmidler, som beslag av mobiltelefoner, tvungne blod- og urinprøver og husransaker. Brukere har også blitt innbrakt på glattceller og kledd nakne.

Det har ikke vært gjort noe forsøk på å skjule dette. Tvert imot har en rekke politiserier blitt sendt som kveldsunderholdning på TV. Mange scener fra slike programmer, hvorav flere tilsynelatende viser lovbrudd, er samlet under emneknaggen #brukerjakttv på Twitter.

I ett klipp fra *Nattpatruljen* blir en kvinne tatt inn i arresten etter at hun har framstått ruspåvirket (Nattpatruljen, 2014). Det framgår ikke at hun er mistenkt for noe annet enn besittelse av narkotika, et mindre bøteforhold. Kvinnen må ta av seg trusa, sette seg på huk og hoste. Betjenten gir uttrykk for at «det er bare en rutine som vi må gjennom». Hun gir tydelig uttrykk for at hun opplever situasjonen som svært ubehagelig og roper: «Skal du putte fingeren inn?» Betjenten svarer: «Nei nei, men da må jeg faktisk se, og det synes jeg er ubehagelig».

I en annen episode, som også ble omtalt i mediene, fikk en såkalt «kjenning av politiet» som var mistenkt for bruk av narkotika mobiltelefon gjennomført (Heldahl, 2021). Mannen blir filmet i undertøyet i forbindelse med avleggelse av urinprøve. Da han ikke klarer å urinere, viser klippet at han blir tatt med til blodprøve. Ingen av disse tvangsmidlene er forholdsmessige for å etterforske et lovbrudd på linje med å kjøre litt for fort.

I NRK-dokumentaren *Gatekampen* fra 2016, som profilerer politibetjent og daværende leder i NNPF i Oslo Jan Erik Bresil, uttaler han «Vi må bare slutte å være snille. Nå blir det av med buksa på offentlig sted.» Samme år ble et parafrasert sitat fra samme mann, uttalt bare noen sekunder tidligere i samme program, rost av kong Harald i nyttårstalen (Olsen, 2023, 43).

For mange brukere av ulovlige rusmidler har slike praksiser vært godt kjent i lang tid. På 1980-tallet ble personer i rusmiljøet transportert ut av Oslo og etterlatt i Maridalens skoger uten annet valg enn å gå de 15 kilometerne tilbake til sentrum (Olsen, 2023, 32). I et intervju forteller aktivist i #narkotwitter Nikolai Berglihn om å få huset ransaket av uniformert politi med hunder som 17-åring og bli strippet i Kristiansand sentrum midt på vinteren, kun mistenkt for besittelse. Han reagerte med sinne på Riksadvokatens brev: «Jeg trodde lenge at inngrepene samsvarte med det jeg var siktet for. Med det har jo vært ulovlig. Jeg ble enda mer sint da politidirektøren sa at dette var enkelttilfeller, ettersom politiet i Agder har gått ut og fortalt at dette har vært vanlig prosedyre hos dem i alle år.» (Mellemstrand, 2023).

At finjussen knyttet til tvangsmidlers forholdsmessighet kan ha vært uklar i brede lag av befolkningen, så vel som blant rusmiddelbrukere selv, er forståelig. Men at få (heller ikke jeg) lettet på øyelokket og reagerte på et medmenneskelig plan når voldsmonopolet åpenlyst brukte ydmykelse («av med buksa») som avskrekkingsstrategi, eller glattcelle og

nakenransaker for åpent kamera beskrives som «rutine» som respons på små forseelser, er med dagens øyne vanskeligere å begripe.

Strategier for å heve tillit går ut over faktisk tillitsverdighet

Hvordan har befolkningen reagert på RFU, ulovlig tvangsbruk og andre negative saker de siste årene? Det korte svaret er: vi vet ikke. Det finnes i skrivende stund ingen pålitelige målinger som kan si noe om tilliten til politiet er endret. En nærliggende kilde ville vært politiets Innbyggerundersøkelse (mars 2023). Her har man imidlertid, i en usedvanlig begivenhetsrik periode for politiet, overraskende valgt å endre metode for datainnsamling og umuliggjort sammenlikning over tid (Aarseth, 2023). Et spørsmål om selvrapportert endring i tillit ble inkludert, men spørsmålet har lav validitet og måler trolig allmenn tilfredshet eller misnøye blant respondentene.

Det er imidlertid grunner til å anta at tilliten er nokså upåvirket. Høy tillit til politiet er et stabilt kjennetegn ved det norske samfunnet med dype kulturelle røtter; det gjenspeiler nordmenns godartede syn på staten og fluktuerer i liten grad i takt med prestasjoner. Selv ikke oppgjøret etter 22. juli påvirket folks tillit til politiet i nevneverdig grad (Thomassen mfl., 2014). Gjørsv-kommisjonens rapport dokumenterte store svakheter i ledelse, kultur og holdninger. Politidirektøren gikk av kort tid etter framleggingen. Likevel var tilliten *høyere* etter kommisjonens rapport enn den var før terrorangrepene. Når ikke en slik udiskutabel systemsvikt rokker ved nordmenns tillit til politiet, er det lite trolig at behandlingen av en stigmatisert gruppe vil gjøre det.

Like fullt er det et hypotetisk fall i tilliten til politiet som bekymrer ansvarlige politikere mer enn lovbrudd overfor borgerne. Å skjerme tilliten til politiet gis forrang framfor å ta grep for å heve politiets faktiske tillitsverdighet.

På NRK Debatten ble Senterpartiets leder Trygve Slagsvold Vedum konfrontert med konkrete eksempler på ulovlig tvangsbruk. Hans svar var å si at «det er veldig skummelt å si at norsk politi bruker for mye makt». (NRK Debatten, 2021). I sin respons til RFUs rapport advarte justisminister Emilie Enger Mehl mot å trekke konklusjonene for langt fordi det kan skade tilliten til politiet (Sølhusvik, 2023). Ved en senere anledning understreket hun, som respons på kritikk av ulovlig bruk av tvangsmidler, behovet for å «snakke opp» tilliten til politiet (Heldahl, 2023).

Justisministeren har konsekvent nektet å beklage lovbruddene mot rusmiddelbrukere Riksadvokaten har dokumentert (Ogre, 2022). Etter hvert har det blitt stadig mer tvil om hun ser noe særlig kritikkverdig ved det som har skjedd. I mai 2023 satte Mehl ned et utvalg som skal utrede hvordan det Riksadvokaten har slått fast er ulovlige tvangsmidler kan gjøres lovlig. I utvalgets mandat heter det at «(...) utvalget [skal] utrede om det i forholdsmessighetsvurderingen i større grad kan legges vekt på at bruk av narkotika er et stort samfunnsproblem» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2023). Indirekte bes utvalget dermed om å se bort fra det grunnleggende rettsstatlige prinsippet om at tvangsmidler skal stå i forhold til lovbruddets alvorlighet.

Når tillit blir brutt, bør man normalt anvende en rekke reparasjonsstrategier: en grundig kartlegging av hva som har gått galt («sense-making»), en ektefølt unnskyldning etterfulgt av konkrete tiltak, som sanksjoner og erstatninger, samt innføring av kontrollmekanismer (Bachmann et al., 2015). Selvkritikk og reparasjon kan svekke tillit på kort sikt, men er avgjørende for å beholde tillitsverdighet.

I visshet om at politiet i Norge nyter en nærmest urokkelig, kulturelt betinget tillit, kan imidlertid ansvarlige politikere i praksis se bort fra dette. Istedenfor kan de tone ned kritikk, oppfordre til å snakke pent om politiet og utforske juridiske løsninger som gjør det mulig å videreføre og legitimere en praksis i strid med menneskerettighetene.

Slik kan strategier for å øke tillit stå i motsetning til å styrke faktisk tillitsverdighet. Mens det første handler om å manipulere persepsjoner, handler det andre om en kritisk tilnærming til egen praksis med sikte på å heve prestasjoner. En tilnærming der man forsøker å «snakke opp» tilliten er en oppskrift på at problemer ikke blir identifisert, og at feil kan fortsette ukorrigert. Det er en oppskrift på blindsoner, med menneskelige kostnader.

Avslutning

Tilliten i Norge har dype historiske og kulturelle røtter. Det gjør den ualminnelig robust. Ofte blir tilliten nærmest framstilt som en vidundereliksir, som verken krever penger eller særlig innsats fra politisk hold for å framstille. Dette er en uimotståelig idé for maktaktører, som villig omfavner retorikken.

De senere årene har tillitsbegrepet blitt stadig mer politisert. Politikk man misliker, diskrediteres fordi den truer tilliten. Ett sted på veien har det også sneket seg inn en fortelling

om at tillitssamfunnet er skjørt og sårbart, og at dets overlevelse fordrer kontinuerlig høy tillit også til institusjoner med makt. Om tilliten til institusjoner settes under press, må den «snakkes opp» til den er tilbake til utgangspunktet.

Det er dermed en fare for at tillit blir snudd til et retorisk våpen for å beskytte makt, forhindre nødvendig endring og stilne kritikk. Om vi har kommet dit at tillit blir et maktmiddel, og kritikk blir avfeid fordi den kan skade tillit, har vi blitt for religiøse i vår tro på tillitsevangeliet. Da har vi skapt et tillitsmonster.

Det er grunn til å se kritisk på mitt eget bidrag til at dette har skjedd. Jeg har i min forskergjerning vært for ukritisk til tillitens skyggesider og i for stor grad løftet fram dens positive sider. Som de fleste middelklassenordmenn var politiets arbeid fjernt fra min virkelighet. Jeg kjente ingen åpne brukere av ulovlige rusmidler. Jeg var lykkelig uvitende om de kritikkverdige forholdene inntil stadig mer overbevisende dokumentasjon dryppet inn fra aktivister på #narkotwitter. Konfrontasjonen med min egen blindsoner har også påvirket min tenkning om tillit mer allment.

Konsekvensene av dyp mistillit til maktinstitusjoner, ikke minst politi og rettsvesen, kan være store. En nedjustering av en ekstremt høy tillit, og en noe mer årvåken holdning blant borgerne er imidlertid, som Norris minner oss om, noe annet enn dyp mistillit. Om tilliten til politiet *skulle* nedjusteres noe som følge av forholdene som er beskrevet i dette nummeret, ville det ikke være noen krise. Det ville være et sunnhetstegn for demokratiet.

Som samfunn bør vi øke bevisstheten om risikoen knyttet til en dypt kulturelt rotfestet tillitskultur og etablere mekanismer som reduserer sårbarheten dette gir. Fallende tillit er først og fremst et *symptom*. En behandling av symptomet istedenfor den underliggende årsaken er like lite hensiktsmessig i demokratiet som i legemedisinen.

Vi bør derfor snakke mindre om tillit og hva som truer den, og mer om tillitsverdighet, å fortjene tillit. Faren er at tillitskulturen er så robust, og snakkes så mye opp fra politisk hold, at borgerne ikke en gang blir oppmerksomme på problemene.

Det er den mest grunnleggende, og farlige, av tillitens blindsoner.

Referanser

- Bachmann, R., Gillespie, N., & Priem, R. (2015). Repairing trust in organizations and institutions: Toward a conceptual framework. *Organization Studies*, 36(9), 1123-1142.
- Christie, N., & Bruun, K. (1985). *Den gode fiende. Narkotikapolitikk i Norden*. Universitetsforlaget.
- Ellefsen, B. (2022). Norsk Narkotikapolitiforenings rolle i media 1991–2021: Rapport til Rolleforsståelseutvalget.
- ESS (European Social Survey) (2020). *European Social Survey Round 10*. Datafil versjon 3.1. Sikt – dataarkiv og distributør for ESS-data for ESS ERIC.
- Heldahl, H. (2021). *TV-serien viste politimakt som Riksadvokaten sier ikke skal brukes i slike saker*. Nettavisen, 14.3.2021.
- Heldahl, H. (2023). *Mehl om kritikken mot politiet: – Veldig drøyt*. Nettavisen, 18.3.2023.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2023). *Utvalg som skal utrede utvalgte strafferettslige og straffeprosessuelle spørsmål på rusfeltet*. <https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/styre-rad-og-utval/tidsbegrensede-styrer-rad-og-utvalg/utvalg-som-skal-utrede-utvalgte-strafferettslige-og-straffeprosessuelle-sporsmal-pa-rusfeltet/id2976801>.
- Knutsen, C. H. et al. (2023). Conceptual and Measurement Issues in Assessing Democratic Backsliding. *V-Dem Working Paper*, 140.
- Listhaug, O., & Jakobsen, T. G. (2017). Foundations of political trust. I E. Uslander (red.) *The Oxford Handbook of Political Trust*. Oxford University Press.
- Magnussen, A. M., Moen, M. H., Finstad, L., & Strømme, V. (2022). *Politi og rolleforsståelse*.
- Mellemstrand, M. (2023). *Gravejournalist vil endre rusholdninger*. Gatemagasinet MOT, nr. 3.
- Nattpatroljen (2014). Tromsø. Klipp tilgjengelig på: <https://vimeo.com/624232284>.
- NRK Debatten (2021). *Vil fjerne straff for narkotika*. 11.3.2021. <https://tv.nrk.no/serie/debatten/202103/NNFA51031121>
- Norris, P. (1999). Introduction: The growth of critical citizens? *Critical citizens: Global support for democratic governance*, 1-27.
- Norris, P. (2022). *In praise of skepticism: Trust but verify*. Oxford University Press.
- Ogre, M. (2022). *Nekter å beklage – opposisjonen tviler på at hun tar saken på alvor*. Tv2.no, 6.4.2022.
- Olsen, J.-O. F. (2023). *Politiet og narkotika*. Lille måne forlag.
- Riksadvokaten. (2021). *Påtalemyndighetens legalitetskontroll med tvangsmiddelbruk – relevant etterforsningsformål og forholdsmessighet – særlig om ransaking i narkotikasaker*, 9.4.2021.
- Riksadvokaten. (2022). *Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker*, 14.2.2022.
- Sjåstad, H. (2022). Pendlersaken og pandemien setter befolkningens tillit på prøve. *NHH Bulletin*.
- Søhlusvik, L. (2023). *Mehl svarer om kritisk politirapport: Ingen tillitskrise i politiet*. NRK.no, 9.2.2023.
- Thomassen, G. (2017). Når politiet møter publikum: En analyse av kontakterfaring og tillit til politiet. *Nordisk politiforskning*, 4(1), 29-44.

Thomassen, G., Strype, J., & Egge, M. (2014). Trust no matter what? Citizens' perception of the police 1 year after the terror attacks in Norway. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 8(1), 79-87.

Wollebæk, D., & Seggaard, S. B. (red.). (2011). *Sosial kapital i Norge*. Cappelen Damm Akademisk.

ØkernLøren.no. (2023). *TILLIT til Økern*. <https://www.okernloren.no/2023/01/23/tillit-til-okern/>

Aarseth, O. (2023). *Tilliten til politiet faller*. Politiforum, 23.3.2023.

Takksigelse: Takk til Atle Haugsgjerd, Jon-Ove Flovik Olsen og Birgitte Ellefsen for kommentarer på tidligere utkast.